

Değerli İstinyeliler,
Saygıdeğer okurlarımız,

2025 Nisan ayı bültenimizde tek bir konuya yer verdik. İçinde bulunduğumuz hakikat sonrası çağda, en önemli güvenlik tehditlerinden birini oluşturan; provokatif eylemlerle toplum düzenini bozabilen ve sosyal medya üzerinden yayılan dezenformasyon, bu sayıdaki tek konumuz oldu. Bu ciddi tehditle başa çıkmaya çalışan devletler ve toplumlar, yalan, düzmece ve belli bir kasıtlı dolaşıma sokulan sözde bilgilerin kaynağı kim ya da neresi olursa olsun, toplumsal barışı koruma adına bazı tedbirler almaya çalışmaktadır. Ancak, yasal ve etik çerçevede ele alınan bu tedbirlerin, sosyal medyanın hızı karşısında çok da etkili olmadığı görülmektedir. Dezenformasyonla mücadele, çoğu zaman bu hız karşısında yetersiz kalmaktadır.

İşte bu görüşler çerçevesinde, bu sayımızda öncelikle bir makale ile karşınıza çıkıyoruz. Daha önce düşünce kuruluşu TASAM'ın internet sitesinde yayımlanan ve Prof. Dr. Osman Can Ünver tarafından kaleme alınan makalenin yanında, örnek ülke olarak Almanya Federal Cumhuriyeti'nin dezenformasyonla mücadeleyi nasıl sürdürdüğünü; düşünce ve ifade özgürlüğü gibi demokratik ilkelere zarar vermeden, toplumu, siyaset kurumlarını ve kısaca ülke güvenliğini hangi araçlarla korumaya çalıştığını sunduk. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı bünyesinde oluşturulan “Dezenformasyonla Mücadele Merkezi” de bu bağlamda ele alındı. Bu önemli konunun, gelecekte de ülke gündemlerinden düşeceğini sanmıyoruz.

Saygılarımızla iyi okumalar.
KADAM Yönetim Kurulu

Demokrasilerin Ortak Sorunu: Dezenformasyon

Günümüzde özellikle demokrasiyle yönetilen ülkelerde temel hak ve özgürlük olarak görülen ifade özgürlüğünden yararlanmak suretiyle toplumu ve siyaseti yalan haberlerle yönlendirme çok yaygındır. Bireylerin ve genel olarak toplumun belli kesimlerinin siyaseti yanlış okumaları, seçmen davranışlarını etkilemekte, ülke menfaatlerine aykırı durumların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Yalan ve buna dayanan propaganda demokrasinin gerçek düşmanıdır. Dezenformasyonu kolaylaştıran yapay zeka araçları geniş biçimde kullanılmaktadır. İşte bu gerçekten hareketle devletler dezenformasyona karşı meşru ve yasal önlemler almaya yönelmişlerdir. Aşağıda bu devlet önlemlerine örnek olarak Almanya Federal Cumhuriyeti'nin Federal Hükümet tarafından resmî web sitesinde açıkladığı mücadele programı takdim edilmiştir:

Dezenformasyonun bireysel içeriği ve düzeltilmesi söz konusu olduğunda, öncelikle konudan sorumlu bakanlığa başvurulur. Bu durum, hükümet faaliyetlerinin ya da hükümet üyelerinin doğrudan etkilendiği durumlarda geçerlidir. Ancak dezenformasyon ve buna bağlı tehlikelerle stratejik ve kapsamlı bir şekilde mücadele edilmelidir. Federal Hükümet'in dezenformasyonla mücadele için attığı özel adımlar şunlardır:

1. Dezenformasyonu ortaya çıkarmak ve analiz etmek

Bakanlıklar ve resmî makamlar, kendi sorumlulukları kapsamında haber durumunu sürekli olarak analiz etmektedir. Federal Dışişleri Bakanlığı (AA), [yabancı devletlerin hedefe yönelik bir aracı olarak kullandığı dezenformasyona](#) odaklanmaktadır. Örneğin, şu anda Almanca internette, Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik saldırı savaşı ve Orta Doğu'daki çatışmalarla ilgili çok sayıda dezenformasyona rastlamak mümkündür. Federal Dışişleri Bakanlığı, hem ikili düzeyde hem de AB, G7 ve NATO çerçevesinde uluslararası ortaklarla düzenli ve yoğun bir diyalog içindedir.

Federal Hükümet bünyesinde, Federal İçişleri Bakanlığı (BMI) [hibrit tehditlerin ele alınmasını](#) koordine etmektedir. Hibrit tehditler; çevrimiçi dezenformasyon ve propaganda yoluyla kamuoyunun manipüle edilmesinin yanı sıra, yabancı devletlerin diğer gayrimeşru etki biçimlerini de içerir. Kritik altyapılara yönelik saldırılar, siber saldırılar, casusluk ve dezenformasyon kampanyaları gibi mevcut tehditler oldukça çeşitlidir. Hibrit tehditler dışarıdan gelmektedir ve bunlara karşı koyabilmek için Almanya'nın iç güvenliği ile bağlantılı olmaları gerekmektedir. Bu nedenle Alman Hükümeti, ilk kez bir [Ulusal Güvenlik Stratejisi](#) benimsemiştir.

Dezenformasyon söz konusu olduğunda, Federal İçişleri Bakanlığı'nın yetki alanına giren güvenlik makamları da göreve çağrılmaktadır. Federal Anayasayı Koruma Dairesi (BfV), özgür demokratik temel düzenimize yönelik bir tehdit söz konusu olduğunda bilgi toplar ve analiz eder. Buna, diğer devletlerin siber operasyonları ya da propaganda faaliyetleri de dahildir. Federal Anayasayı Koruma Teşkilatı, bilgilerin çoğunu açık ve genel erişilebilir kaynaklardan elde eder; ancak, istihbarat servislerinin kullanımı da bilgi toplamak için vazgeçilmezdir. BfV, [Anayasanın Korunmasına İlişkin 2023 Raporu](#)'nda güncel vakaları vurgulamaktadır.

2. Koordineli ve kararlı bir şekilde yanıt verin

Dezenformasyon söz konusu olduğunda, yalnızca hızlı bir şekilde fark edilmesi yeterli değildir. Etkili bir şekilde durdurulabilmesi için kararlı ve hızlı adımlar da atılmalıdır. Federal İçişleri Bakanlığı, mevcut tehdit durumunda (Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik saldırı savaşı, Orta Doğu çatışması) Federal Hükûmet içinde stratejik bir koordinasyon rolü üstlenmektedir. Bakanlık, dezenformasyonla mücadele görev gücüne başkanlık etmekte olup; diğer hususların yanı sıra Rus dezenformasyonunu yakından takip etmekte ve sorumlu bakanlıklar ile makamlar arasında bilgi alışverişini koordine etmektedir. Bu sayede, Federal Hükûmet içindeki herkes bilgilendirilmekte ve dezenformasyonun çürütülmesi ile yalanlanması gerektiğinde hızlı ve kararlı bir şekilde tepki verilebilmektedir. Münferit durumlarda ve akut bir tehdit söz konusu olduğunda, hükûmet hedeflenen dezenformasyon hakkında halkı bilgilendirmeli ve uyarmalıdır. Federal Hükûmetin Basın ve Enformasyon Dairesi, diğer hususların yanı sıra bu görevden de sorumludur. Buna ek olarak, Federal Dışişleri Bakanlığı (AA), yurt dışındaki misyonlarıyla yakın irtibat hâlinindedir ve bulgularını Federal Hükûmet içinde paylaşmaktadır.

3. Dezenformasyonun yayılmasıyla mücadele

Dezenformasyon ve komplo teorileri çoğunlukla sosyal medya ve mesajlaşma servisleri aracılığıyla paylaşılmaktadır. Bu nedenle, platform operatörleri dezenformasyonun yayılmasına karşı önlem alma sorumluluğuna sahiptir. Avrupa düzeyinde ve dolayısıyla ulusal düzeyde, [Dijital Hizmetler Yasası](#)'nın bir parçası olarak düzenlemeler kabul edilmiştir. Gözden geçirilmiş kılavuz ilkeler temelinde, Avrupa Komisyonu daha da katı bir davranış kuralları sunmaktadır. Dijital Hizmetler Yasası ile yasadışı içerikler daha hızlı bir şekilde kaldırılabilir. Ayrıca, kullanıcıların internet üzerindeki temel hakları daha kapsamlı bir şekilde korunacaktır. Büyük çevrim içi platformlar ve arama motorları için; riskleri analiz etme ve en aza indirme yükümlülüğü gibi özel durum tespiti gereklilikleri geçerlidir.

4. Olguların araştırılması

Dezenformasyonun yayılmasını anlamak için, gelişmeleri tanımak ve bunların arkasındaki mekanizmaları kavramak önemlidir. Bilim insanları, dezenformasyonun nasıl yayıldığını ve hangi tekniklerin kullanıldığını araştırmaktadır; örneğin, [deep fake](#) olarak bilinen ve siyasetçilerin yer aldığı videolara sahte ses eklenerek gerçekleştirilen tahrifatlar gibi. Federal Eğitim ve Araştırma Bakanlığı, bu tür [projeleri](#) finanse etmektedir.

5. Vatandaşları eğitmek ve duyarlı hale getirmek

Hayatın bazı alanlarında doğrudan bir resim elde etmek ya da kişisel deneyimlerden bilgi edinmek mümkün değildir. Bu nedenle dolayımlanmış bilgiye, yani üçüncü tarafların raporlarına bağımlıyız. Bu durum siyaset için de geçerlidir. Bu nedenle Alman hükümeti, her bir bireyin medya ve haber becerilerini güçlendirmeye odaklanmaktadır. [“Demokrasiyi Yaşayın!”](#) programı kapsamında, Federal Aile, Yaşlılar, Kadınlar ve Gençlik Bakanlığı (BMFSFJ), insanları dezenformasyon ve komplo teorileriyle nasıl başa çıkacakları konusunda eğiten projeleri desteklemektedir. Federal İçişleri Bakanlığı (BMI) da sosyal uyumu güçlendiren girişimlere katılmakta ve desteklemektedir. Federal Yurttaşlık Eğitimi Ajansı ve Federal Hükümet Kültür ve Medya Komiseri de özellikle medya ve haber okuryazarlığının güçlendirilmesiyle ilgilenmektedir.

Fransa'nın dezenformasyon karşısındaki tutumuna bakıldığında da, aşağıdaki mücadele yöntemlerine rastlanmaktadır:

“Fransa’da özel olarak sahte yasal haberlerin yayılmasını yasaklayan bir yasa yoktur, ancak genel olarak sahte haberlere karşı geçerli olabilecek yasal düzenlemeler bulunmaktadır. Fransız hükümeti, kamu huzurunu bozabilecek sahte haberlerin yayılmasını durdurmak için 1881 tarihli Basın Özgürlüğü Kanunu’na dayanabilir. Buna ek olarak, Seçim Kanunu’nun bir hükmü, bir seçimi etkileyebilecek sahte haberlerin yayılmasını yasaklamaktadır. Sahte haberlerin artık internet üzerinden büyük ölçekte yayılabildiği göz önünde bulundurularak, Fransa yakın zamanda büyük ölçekli çevrimiçi platform operatörlerinin, genel seçimlerden önceki üç ay boyunca belirli davranış standartlarına uymalarını gerektiren yeni bir yasa kabul etmiştir. Bu davranış standartları arasında, sponsorlu içerik ve içerik tanıtımında kişisel verilerin kullanımı konusunda şeffaf olma zorunluluğu ve bilgilendirici içeriğin tanıtımı için alınan ödemelerin miktarını yayınlama zorunluluğu yer almaktadır. Yeni yasa ayrıca, bir seçimden önceki üç ay boyunca, bir hakimin sahte veya yanıltıcı bilgilerin çevrimiçi olarak yayılmasını durdurmak için “orantılı ve gerekli herhangi bir önlemi” emredebileceğini öngörmektedir. Özellikle hukuki bilgilerle ilgili olarak, Fransız hükümeti çevrimiçi ücretsiz bir hukuki veri tabanı sağlayarak doğru bilgiye erişimi teşvik etmektedir.”

Günümüzün bu büyük ortak sorununa Bileşmiş Milletler de el atmıştır. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nun görevlendirmesiyle BM Genel Sekreteri, Genel Kurul’a “İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Geliştirilmesi ve Korunması için Dezenformasyonla Mücadele” başlıklı bir rapor sunmuştur. (12.08.2022, Seventy-seventh session Item 69 (b) of the provisional agenda. Promotion and protection of human rights: human rights questions, including alternative approaches for improving the effective enjoyment of human rights and fundamental freedoms). (<https://docs.un.org/en/A/77/287>)

“Bu rapor, 76/227 sayılı Genel Kurul kararı uyarınca sunulmuştur. Genel Sekreter, bu raporda dezenformasyonun yarattığı zorlukları ve buna verilen yanıtları tanımlamakta, ilgili uluslararası yasal çerçeveyi ortaya koymakta ve devletlerin ve teknoloji şirketlerinin dezenformasyona karşı aldıkları bildirilen önlemleri tartışmaktadır. Genel Sekreter, dezenformasyonun farklı tezahürlerine karşı koymanın, altta yatan toplumsal gerilimleri ele almayı, çevrimiçi ve çevrimdışı insan haklarına saygıyı teşvik etmeyi ve çoğulcu bir sivil alanı ve medya ortamını desteklemeyi gerektirdiğini belirtmektedir.”

HAKİKAT SONRASI ÇAĞDA ULUS VE DEVLET GÜVENLİĞİ

Prof. Dr. Osman Can Ünver
İstinye Üniversitesi KADAM Müdürü

ÖZET

Günümüzde tüm dünyada bir hakikat krizi yaşanmaktadır. Post-truth olarak anılan ve gerçeklerle yalanların birbirine karıştığı bu çağda ulus, devlet ve ülke güvenliği ağır tehditlerle karşılaşmaktadır. Bu durumun ideolojik, siyasi, ekonomik ve kültürel gerekçeleri ve sonuçları olduğu kadar etik mülahazalarla bakıldığında ciddi bir ahlaki krize de yol açmakta olduğu anlaşılmaktadır. Klasik medyanın etkisinin azaldığı ve yeni teknolojilerin getirdiği imkanlarla dijital medyanın geliştiği ve siyaseti, ekonomiyi, toplumsal ahengi ve kültürel kodları tesiri altına aldığı günümüzde yalan ve sözde bilgilerin geniş ölçüde yayılması ciddi bir güvenlik tehdidi olarak değerlendirilmektedir. Bu tehdide karşı alınabilecek tedbirler kısıtlıdır. Ayrıca hakikat krizinin ve sebep olduğu etik sarsıntıların zararlarının azaltılması için gerekli olan uluslararası yönetim anlayışı ve girişimleri yetersizdir. Ulusal mevzuatlarda yapılan değişiklikler de yeterli kalmamakta, dezenformasyonun yanında hibrid tehditlerle mücadele kolay olmamaktadır. Özellikle siber saldırılar hedefe alınan ülkelerin siyasi, ekonomik ve toplumsal istikrarını sarsma amacını taşımaktadır. Bu duruma karşı alınacak tedbirlerin belirlenmesi maksadıyla akademik araştırmalar yapılmakta, belirlenen yöntemlerle dezenformasyon ve hibrid saldırılara karşı mücadelenin parametreleri belirlenmektedir. Bununla beraber, demokratik hak ve özgürlükleri, kişi mahremiyetini ve toplumun etik kodlarını hiçe sayanlara karşı demokratik hukuk sistemi içinde yapılacak mücadelenin zaaflarla bezenmiş olduğu unutulmamalıdır. Bu durum, devletlerin ve toplumların kırılğanlığını arttırmakta, bu durum suî niyet sahiplerini yüreklendirmektedir. Yaşanmakta olan hakikat kırı çağında ortaya çıkan bu durumun dünyanın bu çağda geçirmekte olduğu değişim ve dönüşümden ayrı düşünülmesi mümkün değildir. Gücü arkasına alanlar dünyaya yeni normlar ve standartlar dayatma peşindedirler. Bu projede etik kodlara, zayıfların çıkarlarına ve kısaca gerçeklere yer yoktur. Dolayısıyla yaşadığımız sistemin (küreselleşme) bu köşe taşları anlaşılmadan hakikat için yapılacak mücadelenin de pek başarısı şansı yoktur. Dünya barışını fevkalade büyük tehditlerle tehlikeye sokan aldatma, yanlış istikametlere yönlendi ve asırların gerisinden insanlığın ortak değerleri olarak gelen etik ve ahlak kodlarını hiçe sayma tutumu uluslararası toplumu arzu edilmeyen bir ortama sürüklemekte, yapay zekâ gibi gelişen teknolojilerin de kullanılmasıyla ortak yaşam irademizi tehlikeye sokmaktadır.

1. GİRİŞ

İçinde bulunduğumuz çağ, hızla gelişen iletişim devriminin bir sonucu olarak küresel bilgi akışı ile bireyler, toplumlar ve devletler arasındaki yoğun etkileşimlerin artmasına sahne olmaktadır. Bu durumun getirdiği olumlu ve olumsuz sonuçlar vardır. Olumlu sonuçların başında hiç kuşkusuz bilgi dolaşımının şeffaf ve demokratik bir ortamın gerçekleşmesine olan katkısıdır. Dünyanın herhangi bir yöresinde yaşanan olaylara ilişkin bilginin hızla en ücra köşelere kadar ulaşabilmesi iletişim devrimi öncesi ile karşılaştırıldığında olağanüstü bir hızla yaşanmaktadır.

Bununla birlikte, iletişim teknolojisinin gelişmesi aynı zamanda iletişim etiğinin de zedelenmesine yol açmıştır. Hızla dolaşan küresel (ham) bilgi, manipülasyonların etkisiyle toplumları ve siyaseti yanıltıcı/yanlış istikametlere yönlendiren ve uluslararası ilişkilerde barış karşıtı gelişmelere çanak tutan ana sebeplerinden olmuştur. “Hakikat sonrası çağ” (post-truth) döneminde dijital alanda ahlak ve güvenlik açısından olumsuz sonuçlar yaşanmakta, toplumun morali ve ahlaki değerlerinin aşınmasının ötesinde siyaset kurumunun etkilenmesi açısından ciddi tehdit boyutlarıyla karşılaşılmaktadır.

Bu durumun değiştirilmesi mümkün müdür? Hiç kuşkusuz söz konusu tehditlerle başa çıkmak için devletler çaresiz değildirler. Bununla birlikte bu çarelerin “zamanın ruhuna” uygun ve mevcut siyasal sistemle uyumlu olması gerekmektedir. Toplumun aydınlatılması ve yönlendirilmesi, bu arada dijital okuryazarlığın geliştirilmesi en önemli tedbir olarak akla gelmektedir. Bu çalışmada daha sorumlu ve güvenli bir dijital ekosisteme yönelik makul adımlar olarak etik normları ve dijital güvenliği birlikte ele almanın önemini tartışmaya açmaktadır. Hakikat sonrası çağın getirdiği dezenformasyon olgusu ile mücadelede bilimsel bir bakış açısıyla hangi yöntemlerin söz konusu olabileceği çalışmamızın konusudur. Bu yöntemlerin etki gücünün gözleme dayalı araştırmaların yetersizliği nedeniyle ne kadar tatmin edici olduğuna ilişkin henüz tam bir tespit mümkün olmamaktadır. Bu durumun sebepleri de çalışmamızda ele alınmıştır.

I. HAKİKAT SONRASI ÇAĞ

İlk kez 2016 yılında kullanılmaya başlayan “hakikat sonrası çağ” söylemi, objektif gerçeklerin kamuoyu üzerinde şekillendirici etkisi olan duygusal ve kişisel inançlara yapılan çağrılardan daha az etkili olduğu durumları tanımlayan bir dönemi betimlemektedir. İçinde bulunduğumuz bu dönemde gerçeklerin yerini manipüle edilmiş duygular ve subjektif kabul ve inançlar almıştır. Küresel bilgi dolaşımına paralel olarak bilgi manipülasyonu ve yanlış algıların yaygınlaşmasının önüne geçilememektedir. Bu durumdan istifade eden yabancı tehdit odakları ülke, toplum ve devlet güvenliği için ciddi tehlikeler yaratmaktadır. Yaygın bir yöntem olarak kullanılan “yalan”, karar alma süreçlerini etkilemekte, toplumsal dengeleri sarsmakta ve doğru ile yanlışın ayırt edilmesi zor hale gelmektedir. Bu koşullar altında sağlıklı bir toplum yaşamı ile siyasal süreçlerin işleyişi gerçek dışı bilgilerin etkisiyle ciddi biçimde sarsılmaktadır.

Felsefede “gerçek” kavramı antik çağlarda bilgi hakkında yanlış iddialarla ilgili düşünülmüştür. Daha açık bir ifadeyle, cehalet tamir edilebilir; cehalete kapılmış insan öğretilir. Asıl tehlike, kibrinden dolayı “gerçeği bildiğini” düşünen ve aceleyle yanlış yapmaya ve bu yanlış yaymaya çalışandan gelmektedir. “Gerçek olmayanı” hata yaparak ve bir kastı olmadan yayanın yanlışlık yapması müsamahayla karşılanabilir. “Yanlışla” yalan arasındaki farkın anlaşılması halinde bu kabulü göstermek meşru olacaktır. Cehaletin, daha hafif tabiriyle yeterli bilgi sahibi olmadan yanlışlığı yaymanın, alıcıları aldatmak maksadıyla bilerek yapılan doğruluk dışı “bilgi”- tabii buna bilgi denebilirse- yayanlara nazaran anlayışla karşılanması mümkündür. En azından cehalet eseri “bilginin” yayılması ile mücadele daha kolay olmakta, yayıcısı da ancak bir dereceye kadar sorumlu tutulabilir. Müsamaha gösterilemeyecek olan, “kasıtlı cehalet” ile yapılan dezenformasyondur. Bununla birlikte, yanlış aksettirilen gerçeklere kolaylıkla ulaşılabilir olunması en önemli şarttır.

Gerçeği kabul etmekten imtina eden inkarcılar ve diğer ideologlar, inanmak istemedikleri gerçeklere karşı rutin olarak aşırı yüksek bir şüphe standardı benimserken, kendi gündemleriyle uyumlu olan her türlü “gerçeğe” karşı ise tam bir saflıkla yaklaşırlar. Ana kıstasları, önceden var olan inançlarına neyin hizmet ettiğidir. Bu, gerçeklerin reddi değil, gerçeklerin güvenilir bir şekilde toplanması ve kişinin gerçeklik hakkındaki inançlarını şekillendirmek için güvenilir kullanılma sürecinin yozlaşmasıdır. Böylece önemini yitiren gerçeğin reddedilmesi, yalanların bizim onları nasıl hissettiğimizden bağımsız olarak doğru olduğu fikrini ve gerçeği bulmaya

çalışmamanın bizim çıkarlarımıza hizmet ettiğini ihsas etmektedir. Bu suretle post-truth bir tür ideolojik üstünlüğe yol açmakta, kanıtı olsun olmasın, mesajların alıcılarını bir şeylere inandırmak için zorlamakta ve bunun siyasal egemenliğin bir aracına dönüşmesi söz konusu olmaktadır.

Yalan bilinçli olarak gönderilen mesajları çarpıtma ve alıcıları kandırmak eylemidir. Fakat her yalanın bir alıcısı vardır. Mesajların hedefi olan alıcıların bilinçli olarak yalan olduğu bilinen gerçek dışı bilgilerle manipüle edilmesi amacı taşınıyorsa bunu *post-truth* olarak nitelendirmenin doğru olacağı düşünülmektedir. Gerçeklerin yorumlanmasında yanlış yapma ile yalan arasında ince bir çizgi var olmakla birlikte, neticeleri itibarıyla hakikat sonrası çağın iletişimde yaşanan mevcut sorun salt gerçeğe ve yalanın yol açtığı sonuçlar nedeniyle toplumsal yaşama ve devlete karşı ciddi bir tehdidin ortaya çıkmasıdır.

Bu tehditle başa çıkabilmek için cehaleti, yalanı, çıkarıcılığı, kayıtsızlığı, siyasi manevraları veya hatta deliliği konumlandırmak ve açıklamak gereklidir. Esasen bunlarla yüzyıllardır tanışıyoruz. Asıl yeni olan şey, post-gerçeklik çağında sadece gerçeği bilme anlayışına değil, gerçeğin kendisinin varlığına yönelik bir meydan okumanın varlığıdır. Bir birey yanlış bilgilendirildiğinde veya yanıldığında, muhtemelen bedelini ödeyecektir; ancak toplumda sorumlu mevkilerde bulunanlar ya da toplumun bir kısmı temel gerçeklere inkârcı bir şekilde yaklaşırsa, bunun sonuçları ülkeyi ve giderek dünyayı sarsabilir. Bireyleri ve toplumsal kümeleri manipüle etme amacıyla yayılan yanlış ve yanıltıcı bilgi olarak tanımlayabileceğimiz *dezenformasyon* demokratik süreçlerin işleyişini olumsuz yönde etkilediği kadar toplumda radikalleşmeyi körüklemekte ve nefret tohumlarının serpiştirilmesine hizmet etmektedir. Bu nedenle dünyadaki birçok siyasal karar verici hızlı ve etkili yöntemlerle dezenformasyonla mücadele arayışı içindedir. Ancak bu mücadelenin yöntemlerini destekleyecek ampirik araştırmaların henüz çok yeterli olmadığı da bir vakıadır. Kısacası sorun, buzdağının suyun yüzünde kalan kısmından büyüktür.

O halde ne yapılması gerekmektedir? Öncelikle *post-truth* olgusunun kökenleri ve meydana geliş nedeninin tespitiyle işe başlamak gerekmektedir. Binlerce yıldır insanlığın ortak sorunu olan bilişsel mantıksızlık (cognitive irrationality) *post-truth* ya da hakikat sonrası çağımızda etkilerini sürdürmektedir. Aşağıda doğru ile yanlışın iç içe girdiği bu dönemde devlet ve toplum güvenliğinin temini maksadıyla siyaset kurumunun ve hukukun zaaflara uğramadan nasıl çözümler getirebileceği ele alınmıştır.

II. HAKİKAT SONRASI ÇAĞIN TEHDİTLERİ VE ALINABİLECEK ÖNLEMLER

Ağ teknolojisinin ve bilgi toplumunun gelişmesiyle birlikte sosyal medya giderek artan ölçüde kullanılan popüler bir platform haline gelmiştir. Sosyal medya adeta yeni bir yaşam biçimi olarak insanların düşüncelerini, etik anlayışlarını ve davranış biçimlerini etkilemektedir. Sosyal medya, post-truth çağda sahte haberler, algoritmik etki ve izleyici psikolojisindeki değişiklikleri izleyerek ve manipüle ederek varlığını sürdürmektedir.

Bu durumla mücadelede üç ayrı yöntemin kullanılması söz konusudur. Birinci yöntem fact-checking (gerçek denetimi), ikincisi “labeling” (etiketleme) ve üçüncüsü de deplatforming (platformu yasaklama) olarak değerlendirilmektedir. Fact-checking veya debunking olarak değerlendirilen yöntem, yanlış bilgileri ve iddiaları yalanlamak amacıyla gerçeklerin yayınlanmasıdır. Türkiye’de Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı bünyesindeki Dezenformasyonla Mücadele Merkezi’nin faaliyetleri bu doğrultudadır.

Dezenformasyonun etkisini ölçmek kolay olmamakla birlikte, göz önüne alınacak önemli bir unsurun alıcıların bilgiyi mevcut inandıklarını teyit edici şekilde seçerek algıladıkları olduğu düşünülmektedir. Buna literatürde “confirmation bias” (doğrulama önyargısı veya doğrulama yanlılığı) adı verilmektedir. Dezenformasyonun haklı ve doğru biçimde yanlış olduğu ortaya konmuş olsa bile bu doğrulama mutlaka kanaat ve tutum değişikliğine yol açmamaktadır. Bu duruma da “belief echo”, yani inanç yankısı adı verilmektedir. Dezenformasyona hedef olanlar bunun gerçek olmadığını bildikleri halde tutumlarını değiştirmemektedirler. Başka bir ifadeyle, dezenformasyonla mücadele her defasında beklenen sonucu vermemektedir.

Bu yöntemin başarılı olmasının bazı faktörlere bağlı olduğu görülmektedir. Bu bağlamda mesaj veya bilgilerin muhataplarının eğitim ve inanç durumu, bilimsel bilgiye saygı duyup duymadıkları ve mevcut siyasal sistemle özdeşleşmiş olmaları ile dezenformasyonla mücadele eden birimi tanıyıp tanınamaları önemli hususlardır. Dezenformasyona karşı cevabın süratlice verilmesi de önemli bir faktördür. Proaktif bir tavır (ön alma) bu bağlamda çok önemlidir. Yalan ve yanlışla karşı verilen cevabın da üslubu ve tarzı önem kazanmakta, salt gerçeği söylemek yerine bir anlatı içerisinde sunumunun daha ilgi çekici olabileceği düşünülmektedir. Bu

arada, bazı doğrulama faaliyetlerinin hesaba katılmayan sonuçlar doğurabileceği de hatırdan çıkarılmamalı, yalan ve yanlışın etkilerinin giderilmesi istenirken yeni yalan ve yanlışları tetikleyici bir tarzdan kaçınılmalıdır.

Bu faaliyetlerin karşılaştığı zorlukların arasında çok sıkı takip yapabilecek bilgili personelin temini gelmektedir. Diğer bir güçlük ise doğruların yayılmasında yaşanmaktadır. Alıcılar için “çekici” nitelikteki bir yalana karşı doğruların anlatılması esasen bu yalanı kabullenme eğilimi olanların üzerinde yeterince etki uyandırmamaktadır. O nedenle alıcı kişi ve kitlenin iyi belirlenmesi ve dezenformasyonun ortaya çıkması ile neredeyse eş zamanlı olarak yanlışın tekzibine girişilmelidir. Fakat bunun da kolay olmayacağı izahtan varestedir.

Bu zorlukların yanında medyanın ve sosyal medyanın günümüzde çok parçalı hali nedeniyle izlenmesinin ne denli zor olduğu unutulmamalıdır. Sosyal medyanın istismara müsait yapısı nedeniyle sıkça troller ve bot hesaplar üzerinden toplumu ve siyaseti etkileyen yalan yayma kabiliyetinin çok artmış olması, güvenlik tehditleri arasında üst sıralara yükselmesi sonucunu getirmiş bulunmaktadır. Bu nedenle suni zekâ imkanlarının söz konusu takibi kolaylaştıracak şekilde kullanılmasına son dönemde önem vermeye başlandığı görülmektedir. Böylece hızlı tespit ve hızlı bir şekilde doğruların yayılması nispeten daha kolay olacaktır. Ancak bu çabalar henüz kesin hüküm vermeyi mümkün kılacak bir boyuta ulaşmış değildir.

Etiketleme, yayınlanan mesajlara ve bunların kaynaklarına uyarı içeren işaretlerin eklenmesidir. Bu çerçevede güvenilir kaynaklara ve mesajlara bunların güvenilir olduğuna dair etiketleme yapılmakta, konuya ilişkin henüz yeterli bilgi bulunmadığı veya çelişkili bilgilerin dolaşımda olduğu gibi bazı ifadelerle dezenformasyonu engelleyici önlem alınmaktadır. Aynı şekilde sıkça kullanılan ve suni zekâ marifetiyle üretilen görsel ve sesli mesajların niteliği de bir etiketleme sistemi getirilmesi için yararlı olmaktadır. Etiketleme ile dezenformasyon nitelikli mesajların alıcılarının bu mesajların doğruluğu ve yanlışlığı konusunda kişisel değerlendirme yapmalarına imkân verilmektedir.

Etiketlemenin ne ölçüde etkili olduğunun tespiti kolay olmamaktadır. Sonuç alabilmek için uyarı niteliğindeki bilgi veya etiketin görünürlüğü önem kazanmaktadır. Bu bilgi veya etiketin geniş ölçüde paylaşımı önemli olduğu kadar anlaşılır ve basit olması gereklidir. Ayrıca şeffaflıkla

ve farklı düşüncelere yol açacak bir üslupla kaleme alınması esastır. Amaç, dezenformasyona muhatap olanların kapılacakları yalan bilgi ve yanlış düşüncelere karşı uyarılmalarıdır. Ancak bu görüşlerin gözleme dayalı araştırmalarla teyide muhtaç olduğu unutulmamalıdır.

Hesapta olmayan etkilere bakıldığında ise, “ima edilen gerçeklik ve ima edilen yalan” karşımıza çıkmaktadır. Münferit mesajlarda yer alan uyarılar, etiketlenmemiş olanlara olan güvenilir veya güvenilmez olarak algılanmasına yol açmaktadır. Bu noktada yukarıda da belirtilen mesaja hedef olanların zihinlerinde var olan kabul veya reddetme duruşunun önem kazandığı anlaşılmaktadır. Etiketleme bu bakımdan uygulamadaki zorluklarının yanında dezenformasyonla mücadelede güvenilir bir yöntem olma vasfını az da olsa kaybetmekte, ampirik araştırmalarla bu duruma açıklık getirilebileceği düşünülmektedir. Fakat halihazırda mesajların alıcıları tarafından yaygın denebilecek şekilde kullanılmakta olduğu ve algoritmalar kullanıldığı takdirde daha hızlı ve yaygın bir kullanıma kavuştuğu düşünülmektedir.

Dezenformasyonla mücadelede ele aldığımız son yöntem ise *deplatforming* (platformu yasaklama veya platformdan uzaklaştırma) olarak adlandırılan ve yasal altyapısı olduğu takdirde devlet kurumlarının sıkça başvurduğu bir yöntemdir. Bununla birlikte, dezenformasyon uygulayan bir hesabın veya internet sayfasının kapatılması ise aynı zamanda o hesap veya sayfaya olan ilginin artmasına, yaymış olduğu dezenformasyonun istenmedik şekilde etkisinin artmasına da neden olabilmektedir. Yasal nitelikli dahi olsa bu türden adımların atılması “sansür” olarak eleştiri konusu yapılabilmekte, toplumda dezenformasyon yayanların işine yarayacak şekilde radikalleşmeyi körüklemektedir.

Avrupa Birliği, 16 Haziran 2022 tarihli ve 34 servis sunucunun imzaladığı “*Strengthened Code of Practice on Disinformation*” , başta Meta, Google, Twitter, TikTok ve Microsoft gibi büyük çevrimiçi platformları ve ayrıca daha küçük veya özel platformlar, çevrimiçi reklam endüstrisi, reklam teknolojisi şirketleri, sivil toplum kuruluşları ya da bilgi kirliliğiyle mücadelede özel uzmanlık ve çözümler sunan çeşitli diğer oyuncuları kapsamaktadır. Katılımı genişletin: Kurallar sadece büyük platformlar için değil, aynı zamanda dezenformasyonun yayılmasını azaltmada rolü olan çeşitli aktörleri de kapsamaktadır. Alınması öngörülen önlemler kısaca şöyledir:

- Dezenformasyon yayıcılarının reklam gelirlerinden faydalanmamasını sağlayarak dezenformasyon yaymaya yönelik mali teşvikler azaltılacaktır;
- Dezenformasyon yayan sahte hesaplar, botlar veya manipülatif davranışları kapsamaktadır;
- Kullanıcıların dezenformasyonu fark etmek, anlamak ve işaretlemeleri için daha iyi araçlarla güçlendirilmesi gerekmektedir;
- Doğruluk kontrolünü tüm AB ülkelerinde ve tüm dilde yaygınlaştırırken, doğruluk denetimi yapanların çalışmaları için adil bir şekilde ödüllendirilmelerini sağlanmalıdır;
- Sponsorlar, harcamalar ve gösterim süresi hakkında etkin etiketleme ve bilgiler sayesinde kullanıcıların siyasi propagandayı kolayca tanımasını sağlayarak şeffaf siyasi iletişimin sağlanması mümkün olacaktır;
- Platformların verilerine daha iyi erişim sağlanarak araştırmacılar etkin biçimde desteklenecektir;
- Etkili bir izleme yöntemi ve platformların taahhütlerini nasıl uyguladıklarına dair düzenli raporlama yoluyla etkilerin değerlendirilmesi gerçekleştirilecektir;
- Kuralların uygulanmasının kolay ve şeffaf bir şekilde gözden geçirilmesi için bir Şeffaflık Merkezi ve Görev Gücü kurulması, böylece kuralların geleceğe dönük ve amaca uygun olarak korunması öngörülmüştür.

Bu önlemlerin ne derece yararlı olduğu zaman içinde görülecektir. Demokratik hak ve özgürlükleri zedelemekten etkili bir mücadelenin ulusal ve uluslararası ölçekte eşgüdüm ve iş birlikleriyle yürütülebileceği muhakkaktır.

Fakat sorun son derece komplike ve kolaylıkla çözülebilir nitelikte değildir. Algılarla sosyal dinamikler arasındaki karmaşık ilişki ile duyguların oynadığı roller henüz tam olarak berrak bir biçimde tespit edilmemiştir. Mevcut halde bu tehdidi ortadan kaldıracak çok etkili bir panzehirin var olduğu söylenemez. Bununla birlikte tepkisiz ve hareketsiz kalmak söz konusu olamaz. Zira tehlike, toplumu, devleti ve dünya barışını tehdit eden ciddi boyutlardadır.

III. HİBRİD TEHDİTLER, SİBER GÜVENLİK VE ETİK MÜLAHAZALARI

Devletlerin ve milletlerin güvenliğine yönelik tehditler arasında dezenformasyonun yanında fiziksel tehditler ve giderek büyüyen siber tehditler günümüzde gündemlere taşınmıştır. Siber saldırılar devletlerin kritik altyapılarını hedef almakta ve büyük zararlara yol açabilmektedir. Hakikat sonrası dönemde bu saldırılar, toplumda devlete olan güveni sarsmakta, siyaseti istikrarsızlaştırmakta ve giderek devleti zayıflatarak saldırıyı düzenleyenlerin emellerine ulaşmasını mümkün kılabilmektedir. Bilgi kirliliği, nasıl algıları yönetmeye yarıyorsa siber saldırılarla birlikte hibrid tehditlerin birbirini tamamlayan parçaları olarak tehdidin boyutlarını arttırmaktadır. Bilginin manipülasyonu, önceki bölümde vurgulandığı üzere ancak proaktif stratejilerin hayata geçirilmesi ile mümkün olacaktır.

Bu bağlamda birçok ülkede güvenlik stratejileri önceki dönemlerden farklı olarak yeniden şekillendirilmektedir. Dijital dezenformasyon kampanyaları, siber saldırılar karşısında siber savunma sistemlerinin güçlendirilmesi ve toplumda medya okuryazarlığının geliştirilmesi gibi unsurlar günümüzde güvenlik stratejilerinde yer edinmiş bulunmaktadır. Devletler, iç istikrarlarını korumak ve dışa karşı savunma güçlerini pekiştirmek amacıyla sert güçlerinin imkanlarını kullanma kapasitelerini arttırmanın yanı sıra yeni stratejik yaklaşımlarına bu unsurları entegre ettikleri ölçüde güvenli olacaktır.

Tüm bu tehditlerin varlığı dijital etik konusunu da gündeme taşımıştır. Dijital etik internet üzerinden yapılan tüm iletişim süreçlerinde ahlaki açıdan doğru davranışları belirlemeye matuftur. Dijital etik, teknolojinin kötüye kullanılması suretiyle başkalarına zarar vermeyi engellemek maksadıyla etik davranışı teşvik eden kuralları içermekte olup, mesajların alıcılarının birbirleriyle olan etkileşimlerinde etik kurallar çerçevesinde davranmalarını teşvik eden bir alandır. Günümüzde yaşanmakta olan sorunların büyük bölümünün göndericilerin etik kurallar dışındaki davranışlarından olduğu kadar mesaj muhataplarının da aldıkları mesajların sebep olduğu süreçlerde etik kurallara uymamalarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Yalan olduğu bilinen bir bilginin ilk alıcılar tarafından bilinçli şekilde yayılması etik bir sorunun varlığına işaret etmekte, bu durumda dezenformasyonla mücadelenin daha da zorlaştığı görülmektedir.

Bu bağlamda veri gizliliği ve güvenliği kişisel hakların korunması açısından önem kazanmaktadır. Bu maksatla “kişisel verilerin korunması kanunları” çıkarılmış, dijital çağın istismarlarına karşı bireyleri koruma çabası gösterilmiştir. Bununla birlikte bu istismarların tümüyle önlenmesi, özellikle yapay zekanın yaygınlaşmasıyla güçleşmiştir. Sosyal medyanın etik değerler açısından en kırılgan mecra olduğu bir başka gerçektir. Özellikle yapay zekâ kullanılarak kişi hak ve özgürlüklerine saldırı mahiyetinde istismar yaygınlaşmakta, buna karşılık alınabilecek tedbirler sınırlı kalmaktadır. Dijital suçları işleyenlerin engellenmesi ve yargıya intikal ettirilmeleri gelişen takip teknolojisine rağmen henüz tatmin edici seviyede değildir. Siber güvenliğin temini ve dijital suçlara karşı yargısal tedbirlerin güçlendirilmesi hukukun günümüzde önemli meselelerinden biri halindedir. Fakat daha da önemlisi, hedefe alınan toplumun dezenformasyon ve bilgi istismarına karşı bilinç düzeyinin yükseltilmesi ve dijital okur-yazarlığın güçlü biçimde geliştirilmesidir.

Veri şeffaflığı da yine üzerinde durulması gerek önemli bir unsurdur. Çevrimiçi alanda faaliyet gösteren teknoloji şirketlerinin veri toplamada ve topladıkları verilerin kullanımında etik kurallara uymaması insan hak ve özgürlüklerine bir tecavüz olduğu kadar devlet güvenliği açısından da ciddi bir tehlikedir. Bu ihlallerin telafisi çoğunlukla mümkün olmamakta ve ciddi mağduriyetlere yol açılmaktadır. Verilerin izinsiz olarak üçüncü şahıslarla veya geniş kamuoyu ile paylaşılması, dijital etik kuralları açısından vahim sonuçları olan bir durumdur.

Günümüzde hızla kullanımı artan yapay zekânın sınırsız ihlallere yol açtığına şahit olunmaktadır. Bundan sonraki dönemlerde kullanımından vazgeçilmesi mümkün olmayan yapay zekâ araçları kötüye kullanılmaya çok müsaittir. Bu nedenle yasal düzenlemelerle kötüye kullanılma haline karşı proaktif ve sadece cezalandırmaya dayanmayan bir takip ve kontrol sistemine acilen ihtiyaç olduğu anlaşılmaktadır. Günlük yaşamımızda sıkça karşılaştığımız yapay zekâ mahreçli istismarların yakın geçmişte (17-25 süreci) Türkiye’nin bekasını da tehdit eden bir terör örgütü tarafından dolaşıma sokulan sahte videolarla ne denli zarar verdiği hatırlardadır. O dezenformasyon kampanyasının toplumun belli bir kesimi tarafından sorgusuz sualsiz kabul edilmiş olması durumun vahametini bir kez daha hatırlatmaktadır. Bu arada yapay zekâ üreten ve kullanan teknoloji şirketlerinin ihlalleri halinde hesap verebilir olmaları önem kazanmaktadır.

Bir diğerk önemli husus da sosyal medya ve dijital platformlarında nefret söylemi, şiddet uygulanması ve dezenformasyon gibi etik olmayan unsurları engelleyecek kuralların belirlenmiş olmasıdır. Son yıllarda Avrupa ülkelerinde göçmen karşıtlığı üzerinden şiddet kullanımı ve diğerk ırkçı davranışları olumlayan, propaganda yapan ve giderek daha fazla yandaş bulan popülist siteler toplum için önemli bir tehdit haline gelmiştir. Bu türden bir site olan Politically Incorrect sözde eğlence içerikli ırkçı içerikleri nedeniyle yasaklanmış ve aynı şekilde Youtube vasıtasıyla Neonazi şarkılarının yayılmasının önüne geçilmiştir. Ancak bu yayınların farklı mecralarda ve yeni adlar altında devam etmesinin önüne de geçilememiştir. Bu tür etik dışı yayınlar engelliler, kadınlar, göçmenler ve toplumdaki diğerk kırılgan gruplarla ilgili olarak aşağılayıcı ve dışlayıcı içerikleriyle toplumsal denge ve morali hedef almaktadır.

Tüm bu ihlal ve istismarlara yol açan altyapı esas itibariyle sosyal medya mecralarından oluşmaktadır. Bu mecraların servis sağlayıcılarının ifadelerine göre denetim altında olduğu varsayılsa da etkili bir denetimin olmadığı ve hizmet sağlayıcılarının siyasal tercihlerinin adil ve yansız bir denetime müsaade etmediği de bilinen bir gerçektir. Türkiye'nin terör gibi hassas bir sorununda bile yanlış tutumlarla karşılaşmakta, dezenformasyon içeren sözde haberlere müsamahakâr davranılırken karşı görüşlere itibar edilmemekte ve platformlarda yayınlanması genellikle mümkün olmamaktadır.

Aslında bu etik dışı davranışın temel nedeni dijital teknolojilere ve altyapılara sahip olan küresel güç odaklarının egemenlik mücadelesinden başka bir şey değildir. Daha dijitalleşme olmadan da haber ve bilgi kaynaklarını elinde bulunduranlar bu avantajlarını dünya üzerinde egemenlik sınırlarını genişletmek için kullana gelmişlerdir.

Bu çerçevede unutulmaması gereken, tüm etik ve moral değerlerde olduğu gibi bunların da ihlali insan hakları ihlallerine yol açmaktadır. Meseleye insan hakları açısından bakıldığında, bundan 77 yıl önce çıkarılan İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ne (1948) günümüzde birçok ülke tarafından ilkelerine uygun şekilde riayet edilmemesi, esasen bu alanda insanlığın ciddi sorunlar içinde olduğuna işaret etmektedir. Bu ortamda münferit alanlarda, özellikle konumuz olan dijital etik alanında yaşanan ciddi sorun, henüz etik dışı sözde bilgi üreten ve kişi hak ve özgürlüklerini hiçe sayan yayınlar yapanlara karşı toplumlarda demokratik denetim ve cevap kültürünün oluşmamış olmasından kaynaklanmaktadır.

Son olarak uluslararası iş birlikleri vasıtasıyla çağın bu hastalığına karşı ne gibi çözüm yolları bulunabileceğine değinmek gerekmektedir. Günümüzde, Birleşmiş Milletler başta olmak üzere uluslararası kuruluşların varlığı ve sergiledikleri faaliyetler küçümsenmeyecek kadar kıymetlidir. Ancak ulus-devlet sisteminin uluslararası yönetişime ve uluslararası hukukun yeknesak uygulamalarına müsait olmadığı bir vakıadır. Devletler, birçok alanda kendi milli mevzuatlarını uluslararası hukuk enstrümanlarına tercih etmekte, bunu bir egemenlik sorunu olarak görmektedirler. Uluslararası anlaşmaların imzalanıp milli parlamentolarda onaylanarak hukuken milli mevzuatın da önünde güç kazanmasına rağmen uluslararası sistemdeki yaptırım gücünün zayıflığı, yönetim anlayışıyla sorunların çözümüne set çekmektedir. Bu durum dijital etik krizinde de farklı değildir. Uluslararası kuruluşlarda belli adımlar atılmakta, ancak beklenen sonuçlar alınamamaktadır. Zira henüz insan haklarına saygılı dijital iletişim standartları belirlenmiş değildir.

Son olarak, dijital servis sağlayıcılarının öncelikle kendi kullanım standartlarını gözden geçirmeleri, kullanım ilkelerini günün şartlarına uygun hale getirmeleri ve etik değerlere saygıyı esas edinmeleri hatırlatılmalı ve yaptırımlarla gerekli düzenlemelerin gerçekleşmesi sağlanmalıdır. Dünyamızda farklı kültürler, farklı anlayışlar ve algılamalar mevcuttur. Dijital teknoloji kullanıcılarının kültürel farklılıklarına ve değer yargılarına saygı gösterilmelidir. Dünyanın egemenlik peşindeki güçlerinin dayattıkları kültürel kodlarla zorlanan değişim dünya barışı ve huzuru için hiç de hayırlı değildir.

IV. SONUÇ

Çağımız bilgi çağıdır. Kulağa hoş gelen bu saptamanın arkasındaki devlet, ülke ve toplum güvenliği için büyük tuzakların varlığını yadsımak mümkün değildir. Bilginin eski dönemlere nazaran dijital teknolojinin gelişmesiyle birlikte hızlı ve yaygın biçimde dünyanın en ücra köşelerine kadar ulaşması, bu tuzaklar için son derece verimli bir ortam hazırlamış bulunmaktadır. Bilgi dolaşımının bugün varmış olduğu aşamadan geri dönüş mümkün değildir. O halde her türlü manipülasyona yol açan bilgi çağının tehditlerine karşı demokratik hak ve özgürlüklerin zarar görmesine neden olmadan gerekli ve etkili mücadelenin yapılması bir güvenlik zorunludur.

Uluslararası hegemonlar günümüzde iletişimi, eğlence dünyasını, sanat anlayışını ve genel olarak toplumların kültür kodlarını hedef almaktadırlar. Mevcut tüketim düzeni insanları tüketim açlığına sürüklemiş, sonucunda ise psikolojik açlıklar ve arayışlar ortaya çıkmıştır. Bu tüketim ortamında kültürel kodların değişmesi kaçınılmazdır. Önceki dönemlerde ahlaka aykırı olduğu genel kabul gören yeni davranış biçimlerine meşruiyet kazandırılmakta, geleneksel tutumlar sorgulanmaktadır. Bunu yaparken de çağın gereğidir bahanesine sarılmaktadır. Bu da bireyleri ve genel olarak toplumları kötü niyetlere karşı kırılgan hale getirmiştir. Masum görünen bir mesajın aslında arkasında siyasal gerekçeler bulunan subliminal bir dezenformasyon aracı olduğuna tanık olunmaktadır. Neoliberal düzende ortaya çıkan hakikat krizi toplumların ahengini, devletler arasındaki münasebetleri ve genel olarak dünya barışını tehdit eden bir seviyeye ulaşmıştır.

Bu mücadele şüphesiz kolay olmayacaktır. Zira söz konusu tehditler teknolojiyi çok iyi ve hızlı kullanan güçlerin sonuç alabildikleri ve o nedenle de yaygın biçimde kullandıkları araçlar vasıtasıyla var edilmişlerdir. Propaganda ve psikolojik hareketler tarih boyunca hasım güçler arasında kullanılmıştır. Fakat geçmişteki teknolojik imkanlarla bugünküler arasında dağlar kadar fark vardır. O halde alınacak tedbirler de eski tedbirlerden farklı olmak zorundadır. Uluslararası toplum neoliberal hakikat krizini aşmak için sağlam bir iradeye sahip olmalıdır. Ancak etkili bir yönetim gerektiren bu mücadelenin henüz gerçekleşme aşamasında olmadığı kabul edilmelidir. Söz konusu mücadeleden yenik çıkıldığı takdirde insanlık üstün ve görünmez bir düşmana karşı siber egemenliğini yitirecek, toplumların ekonomik refahı ve dünya barışı onulmaz yaralar alacaktır.

KAYNAKÇA

Altun, Fahrettin (2022). “İletişim Başkanlığı bünyesinde Dezenformasyonla Mücadele Merkezi oluşturuldu”, T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 05.08.2022, <https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/iletisim-baskanligi-bunyesinde-dezenformasyonla-mucadele-merkezi-olusturuldu>. (Erişim: 18.12.2024)

Ekşi, Muharrem, “Kamu Diplomasisinde Post-Truth: Bir Meydan Okuma Olarak Dezenformasyon”, İletişim ve Diplomasi, Yıl 2022, Sayı 9, 24, 10.12.2022 <https://digital-strategy.ec.europa.eu> (Erişim: 27.12.2024)

Kleemann, Aldo, Wie man erfolgreich Disinformation bekämpft. Reaktive Ansätze-Potentiale und Grenzen. SWP-Aktuell, Nr.69 Dezember 2024

Martel, Cameron / Rand, David G. , “Misinformation warning labels are widely effective: A review of warning effects and their moderating features”. Current Opinion in Psychology, Volume 54, December 2023, <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2023.101710> (Erişim: 24.12.2024)

Rapoport, William J. (1996), Cognitive Science, <http://www.cs.buffalo.edu/pub/WWW/faculty/raport>, p.7 (Erişim: 26.12.2024)

Tenove, Chris, “Protecting Democracy from Disinformation: Normative Threats and Policy Responses”, The International Journal of Press/Politics 2020, Vol. 25(3) 517–53

Van Regenmorte, Marc H., “Truth in science and in molecular recognition, post-truth in human affairs” Journal of Molecular Recognition. Vol.33, Issue . jan. 2020. DOI: 10.1111/j.1467-923X.2009.01969.x